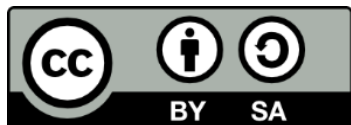

Εφαρμογές Σχολικής Ψυχολογίας

Ενότητα 3: Οικογένεια – σχολική επίδοση – ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Βασιλική Γιαννούλη

Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οικογένεια

---Epstein (1995) οι μαθητές υπόκεινται σε 3 σφαίρες επιρροής

A) την οικογένεια, B) το σχολείο & Γ) κοινότητα

---το οικογενειακό περιβάλλον = είναι ένα σύνθετο πλέγμα εννοιών, παραγόντων & δράσεων που συμβάλλουν στη κοινωνικοποίηση, στη ψυχοκοινωνική προσαρμογή & στη σχολική πρόοδο – επίδοση των ατόμων

---Hueghes & Koehler (2007) = η οικογένεια είναι μια κοινωνική ομάδα όπου τα μέλη συνδέονται με δεσμούς αίματος, αγχιστείας, γάμου ή υιοθεσίας, ζουν μαζί, συνεργάζονται οικονομικά & φροντίζουν τους απογόνους

οικογένεια

---**Santa Lucia (2000)**= η οικογένεια θεωρείται ένα από τα βασικά συστήματα που η αλληλεπίδραση του συσχετίζεται με τη μαθησιακή & ψυχοκοινωνική προσαρμογή του παιδιού

---**η οικογένεια αποτελεί τον πρωτογενή παράγοντα κοινωνικοποίησης του παιδιού, εμπεριέχοντας μεγάλη ποσότητα & ποικιλία ερεθισμάτων & μαθησιακών ευκαιριών μώντας το παιδί στο κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον**

---το παιδί εντάσσεται σε ένα σύστημα το οποίο προϋπάρχει & έχει συγκεκριμένους κανόνες –οι κανόνες αυτές ρυθμίζουν την λειτουργία της οικογένειας

οικογένεια

---στις προβιομηχανικές κοινωνίες =η οικογένεια αποτελούσε τη βασική κοινωνικοποιητική μονάδα –το παιδί εκπαιδευόταν από τα μέλη της οικογένειας για να αποτελέσει εργατική δύναμη-μονάδα

---η βιομηχανική επανάσταση εισάγει το θεσμό του σχολείου και ο ρόλος της οικογένειας περιορίζεται στην εκπαίδευση & στην κοινωνικοποίηση των παιδιών

---στην μετανεωτερική εποχή η αστικοποίηση, η διαφορετικότητα, οι μετακινήσεις των πληθυσμών, η έξοδος της γυναίκας στην αγορά, ο γάμος σε μεγαλύτερες ηλικίες, η αύξηση των διαζυγίων, η βία τα ναρκωτικά, η φτώχεια **δημιουργούν νέες μορφές οικογένειας** & οι κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων επαναπροσδιορίζονται

Μορφές οικογένειας

A) πυρηνική (άνδρας, γυναίκα & παιδιά) =η μοντέρνα μορφή οικογένειας –κυρίως στα αστικά κέντρα

B) εκτεταμένη (τα μέλη της πυρηνικής μαζί με τους συγγενείς) =αποτελείται από περισσότερες πυρηνικές οικογένειες που ζούν μαζί

Γ) οι μονογονεϊκές οικογένειες (Χατζηχρήστου 1999)=ένας γονέας χωρίς σύζυγο ή σύντροφο ίσως μαζί με άλλα άτομα (Hughes & Koehler 2007)

Μορφές οικογένειας

---οι διαστάσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος που επιδρούν στο παιδί εντάσσονται σύμφωνα με τον Chris-tenson (1992) **σε πέντε τομείς** =

α) προσδοκίες των γονέων & ερμηνείες τους για τις αιτίες σχετικά με θέματα επίδοσης & προσαρμογής των παιδιών

β) η δομή του περιβάλλοντος για μάθηση

γ) το συναισθηματικό κλίμα στην οικογένεια

δ) μέθοδοι πειθαρχίας

ε) ενασχόληση των γονέων με τη διαδικασία μάθησης των παιδιών & επικοινωνία με το σχολείο

Μορφές οικογένειας

---**το άτομο** δεν μπορεί να νοηθεί έξω από το πλαίσιο της οικογένειας – κατανοούμε καλύτερα τη συμπεριφορά & προσαρμογή του μέσα από τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης στην οικογένεια – συμπτώματα διαταραχών & δυσλειτουργίας της οικογένειας εκφράζονται συνήθως μέσω του ατόμου ενώ και η οικογένεια αντιδρά στην παθολογία του ατόμου

---πολλοί θεραπευτές & ψυχολόγοι έχουν τονίσει ότι η λειτουργία & η προσαρμογή του ατόμου αντανακλά ή καταδεικνύει τον τρόπο λειτουργίας της οικογένειας

---μέσω της οικογένειας το άτομο διαμορφώνει μια ανεξάρτητη δομημένη λειτουργικά εικόνα του εαυτού του η οποία διαχωρίζεται από τους άλλους & θα αποτελεί την ταυτότητα του

Μορφές οικογένειας

---αδιαφοροποίητες εικόνες του εαυτού από τα άλλα μέλη της οικογένειας δυσκολεύει την προσαρμογή του ατόμου στην κοινωνία – το άτομο διακατέχεται από συναισθήματα μη κυριαρχίας

---καταστάσεις που δημιουργούν τα παραπάνω είναι
= η πολύ στενή επικοινωνία, η μειωμένη αυτοεκτίμηση από τους γονείς, η μικρή ατομικότητα, η ανικανότητα αυτονομίας & ο ασφυκτικός έλεγχος από τα ενήλικα μέλη της οικογένειας μέσω του φόβου και της τιμωρίας

Αντιθέτως η λειτουργική οικογένεια παρέχει σε κάθε μέλος την αυτονομία, την δυνατότητα έκφρασης της ατομικότητας, δόμησης της αυτοεικόνας όχι μόνο στα μέλη της οικογένειας αλλά & στους σημαντικούς άλλους

Μορφές οικογένειας

---η κακή λειτουργία της οικογένειας σχετίζεται = με την ανάπτυξη της ψυχοπαθολογίας στα παιδιά, ε την προβληματική & παραβατική συμπεριφορά, ακόμα & με την χρήση ουσιών (*Martin, Rozanes, Pearce, & Allison 1995*)

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Η παιδευτική λειτουργία της οικογένειας εξαρτάται =

-α) από τις ενέργειες που ασκούνται από τους γονείς στο παιδί κυρίως στα πρώτα στάδια ζωής του (βιολογικές ανάγκες)

-β) προσπάθειες γονέων που αποσκοπούν στην κοινωνικοποίηση του παιδιού-εκμάθηση νέου τρόπου συμπεριφοράς & μηχανισμών επικοινωνίας

-γ) προσπάθειες συναισθηματικής ανάπτυξης του παιδιού- διατήρηση ψυχικής υγείας & παιδαγωγικές ενέργειες για την ενεργοποίηση των νοητικών ικανοτήτων

Τύποι γονεϊκής συμπεριφοράς

-- οι (Baumrind 1978, Glasgow et al., 1997) πρότειναν τους ακόλουθους **γονεϊκούς τύπους** =

A) αυταρχικός γονέας = επιθυμεί να ελέγξει & να αξιολογήσει τη συμπεριφορά, στάσεις του παιδιού του με βάση ένα σύνολο απόλυτων αρχών, δίνει έμφαση στην υπακοή, το σεβασμό απέναντι στην γονεϊκή αυθεντία, στη φιλοπονία, το σεβασμό στη διατήρηση της τάξης

--- **χρησιμοποιεί μέτρα επιβολής & τιμωρίας** όπου δεν εγκρίνει τις πράξεις ή τις πεποιθήσεις του παιδιού ενώ δεν πιστεύει στην αυτονομία του παιδιού του & στις λεκτικές ανταλλαγές

--- **οι έφηβοι με αυταρχικούς γονείς υποφέρουν** από την υπερβολική έμφαση στην υπακοή & την έλλειψη ανταπόκρισης στις πραγματικές τους ανάγκες – **επιδεικνύουν** Υ βαθμολογίες σε μετρήσεις υπακοής με φτωχή αυτοαντίληψη & χαμηλές γνωστικές επιδόσεις

Τύποι γονεϊκής συμπεριφοράς

B) ανεκτικός ή παραχωρητικός γονέας =

συμπεριφέρεται με ανοχή & αποδοχή προς τις παρορμήσεις & τις ενέργειες του παιδιού του – δεν απαιτεί από το παιδί του να επιδεικνύει ώριμη συμπεριφορά αλλά του αφήνει μεγάλη αυτονομία ενώ χρησιμοποιεί ελάχιστα την τιμωρία – φιλοδοξεί να αποτελέσει για το παιδί του ένα καταφύγιο το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιήσει ανάλογα με τις ανάγκες του & τις επιθυμίες του

-κάποιοι ανεκτικοί γονείς είναι ιδιαίτερα προστατευτικοί πολλοί όμως είναι απορροφημένοι από τον εαυτό τους & η ελευθερία την οποία παρέχουν στο παιδί τους συνδέεται με την αποφυγή των ευθυνών της ανατροφής

--οι έφηβοι με τους ανεκτικούς γονείς υποφέρουν από ανεπαρκή καθοδήγηση, έλλειψη πειθαρχίας –έχουν Υ αυτοπεποίθηση αλλά μικρό ενδιαφέρον για το σχολείο –Υ% κατάχρησης ουσιών

Τύποι γονεϊκής συμπεριφοράς

Γ) δημοκρατικός γονέας =επιδεικνύει ώριμη συμπεριφορά –θέτει κανόνες στο σπίτι –εφαρμόζει σταθερά αρχές & χρησιμοποιεί τιμωρίες όταν το κρίνει απαραίτητο –ενθαρρύνει τη συζήτηση, την επικοινωνία, εξηγεί τη λογική η οποία διέπει τις αποφάσεις του & ακούει πρόθυμα τις αντιρρήσεις, αναγνωρίζει τα δικαιώματα του παιδιού & εκτιμά τόσο την αυτόνομη βούληση του όσο & την συμμόρφωση προς τους κανόνες

---**ασκεί σταθερό έλεγχο στο παιδί του όταν δε υπακούει, χωρίς να το πνίγει** στους περιορισμούς & ενθαρρύνει την ανεξαρτησία του

---**οι έφηβοι με δημοκρατικούς γονείς έχουν υψηλές επιδόσεις, υψηλά επίπεδα ψυχοκοινωνικής ωριμότητας λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς, Υ αυτοεκτίμηση, ΧΕ παραβατικότητας**

ο Gotman (2000) στηριζόμενος στο θεωρητικό πλαίσιο της Συναισθηματικής Νοημοσύνης πρότεινε =

A) επικριτικούς-αποδοκιμαστικούς γονείς =επικρίνουν την έκφραση των συναισθημάτων των παιδιών τους, επιμένουν σε συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς, εφαρμόζουν διαδικασίες πειθαρχίας & τιμωρίας ενώ δεν επιτρέπουν την έκφραση αρνητικών συναισθημάτων

---**τα παιδιά αυτών των γονέων** δεν αναπτύσσουν καλή αίσθηση του εαυτού τους-αντιμετωπίζουν προβλήματα χειρισμού των συναισθημάτων

B) αποστασιοποιημένοι γονείς =αδιαφορούν αγνοούν τα συναισθήματα των παιδιών τους ή τα αντιμετωπίζουν ανώριμα

---**τα παιδιά που μεγαλώνουν** σε ένα τέτοιο περιβάλλον αμφιβάλλουν για τα συναισθήματα τους, δεν έχουν καλή εικόνα για τον εαυτό τους, έχουν δύσκολες διαπροσωπικές σχέσεις

Γ) επιτρεπτικοί – παραχωρητικοί = χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς τους είναι η μη θέσπιση ορίων & η ελλιπή καθοδήγηση των παιδιών τους –οι γονείς αυτοί επιτρέπουν την έκφραση των συναισθημάτων των παιδιών τους χωρίς όμως να τους προσφέρουν τρόπους διαχείρισης κάτι το οποίο δυσκολεύει τα παιδιά αυτά στη μετέπειτα ζωή τους να χειριστούν τα συναισθήματα των άλλων & δικά τους –αναπτύσσοντας δυσλειτουργικές διαπροσωπικές σχέσεις

Δ) συναισθηματικοί μέντορες = χαρακτηριστικό τους η αποδοχή των συναισθημάτων των παιδιών τους ακόμα και των αρνητικών στην περίπτωση όμως αυτή τα αρνητικά συναισθήματα χρησιμοποιούνται ως αφετηρία εκμάθησης, αναγνώρισης, επίγνωσης, επικοινωνίας & διαχείρισης τους
---**τα παιδιά αυτά μεγαλώνουν** με περισσότερη αυτοεκτίμηση και δυνατότητες επίλυσης συγκρούσεων

Επιδράσεις -συσχετίσεις

---**Pianta & Habers (1996)** =η αλληλεπίδραση παιδιών-μητέρας για την επίλυση των προβλημάτων βρέθηκε να έχει σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη της σχολικής επίδοσης μεταξύ 2ας & 4ης δημοτικού ακόμα και μετά από στατιστικό έλεγχο του δείκτη νοημοσύνης & των δημογραφικών μεταβλητών

---**Cowan Schultz & Hemming (1996)**= διαπίστωσαν ότι η ανεπιτυχής γονεϊκή φροντίδα & το άσχημο οικογενειακό κλίμα προέβλεπαν την επίδοση των παιδιών του νηπιαγωγείου = στα τεστ επίδοσης

---(**Steinberg, Lamborn, Dornbusch & Darling et al., 1992, 1996, Forehand & Nousiasen 1993, 1994, Forehand, Miller, Dutra & Chance 1997**) = **το γονεϊκό στυλ** που χαρακτηρίζεται από αποδοχή & σταθερό έλεγχο συνδέεται με καλή σχολική επίδοση, καλή ψυχοκοινωνική προσαρμογή, με μικρό % χρήσης ουσιών & παραβατικότητας στην εφηβεία

3 βασικοί παράγοντες επηρεάζουν τη γονεϊκή συμπεριφορά

A) τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των γονέων

B) τα χαρακτηριστικά των ιδίων των παιδιών

Γ) οι περιβαλλοντικοί παράγοντες stress & τα δίκτυα κοινωνικής στήριξης των γονέων

3 βασικοί παράγοντες επηρεάζουν / προωθούν ή υποβαθμίζουν τη γονεϊκή επάρκεια =

A) συζυγικές σχέσεις

B) δίκτυα κοινωνικής στήριξης

Γ) εργασία επάγγελμα

Οικογένεια & σχολική επίδοση

---Wechsler (1971)=το ακαδημαϊκό επίτευγμα εξαρτάται σε διαφορετικό βαθμό από ποικίλους καθοριστικούς παράγοντες που εξαρτώνται περισσότερο από περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά & γνωρίσματα προσωπικότητας παρά από τις γνωστικές δυνατότητες –αυτά επιβεβαιώνονται στην κλινική βιβλιογραφία τόσο για τις συναισθηματικές δυσκολίες όσο & για τις διαταραχές μάθησης

---πολλοί εκπαιδευτικοί συμφωνούν (Jimerson et. al., 1999)ότι **αν και το** σχολείο είναι μια ισχυρή επιρροή για τα περισσότερα παιδιά **το οικογενειακό περιβάλλον** θα καθορίσει το βαθμό επιτυχίας που ένας μαθητής θα κατορθώσει

Οικογένεια & σχολική επίδοση

---(Frost & Henderson 1991, Herbert 1996, Κορντιέ 1995) =διαπίστωσαν ότι το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας συσχετίζεται με την επίδοση του παιδιού στο σχολείο = υποστήριξαν ότι οι διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης διαμορφώνουν με ιδιαίτερο τρόπο την προσωπικότητα & τις δεξιότητες των παιδιών έτσι ώστε η σχολική τους επίδοση να είναι διαφορετική & κοινωνικά προσδιορισμένη

---επίσης τα σχολεία & κοινοτικά προγράμματα που υποστηρίζουν οικογένειες στις προσπάθειες τους να πραγματοποιήσουν τα παραπάνω επιφέρουν σημαντική βελτίωση στα επιτεύγματα των μαθητών = όπως Υ βαθμολογία, καλύτερη παρακολούθηση & >εργασία στο σπίτι, λιγότερες θέσεις σε φροντιστηριακές ή ειδικές τάξεις, > θετικές συμπεριφορές, Υ βαθμοί αποφοίτησης, > εγγραφές στη δευτεροβάθμια

Οικογένεια & σχολική επίδοση

Κελπανίδης 2002 = «η τυπική ισότητα ευνοεί τους ευνοημένους και αδικεί τους αδικημένους»

---τα παιδιά από οικογένειες που υστερούν οικονομικά, εντάσσονται στο σχολείο με λιγότερες ακαδημαϊκές δεξιότητες από τους αντίστοιχους συνομηλίκους τους και με ουσιαστική διαφορά στη γνωστική & ακαδημαϊκή επάρκεια –οι προηγούμενες εμπειρίες των παιδιών στο οικογενειακό πλαίσιο **συμβάλλουν αποτελεσματικά** στην διαμόρφωση της ετοιμότητας τους για μάθηση και εξηγούν ένα μεγάλο % από επιτεύγματα στο σχολείο αλλά & στις διαπρωσωπικές σχέσεις τους –υπολογίζεται ότι το 40% της διασποράς στις επιδόσεις εξηγείται από την ανέχεια της οικογένειας (Phillips & Shonkoff 2000)

Οικογένεια & σχολική επίδοση

---**Macron 2002** = αναφέρει ότι οικογένειες με χαμηλό εισόδημα δεν εμπλέκονται στη μόρφωση των παιδιών τους όπως κάνουν οικογένειες με Υ εισόδημα

---**Κάτσικας 1995** = αναφέρει τη θετική συνάφεια μεταξύ σχολικής επίδοσης & οικογενειακού εισοδήματος καθώς και το συσχετισμό της πρώτης με το επάγγελμα του πατέρα αφού η σχολική επίδοση του παιδιού αυξάνεται ή μειώνεται ανάλογα με το επάγγελμα του πατέρα (επιστήμονας, κτηνοτρόφος-αγρότης, εργάτης)

Glasser & Sammuels 1986 = θεωρούν ότι η χαμηλή κοινωνική προέλευση + η φτώχεια δεν οδηγούν οπωσδήποτε σε Σχολική αποτυχία αλλά **τονίζουν** πως αυτό που φαίνεται να παίζει πιο σημαντικό ρόλο για τη σχολική απόδοση του παιδιού είναι **οι πολιτιστικές αξίες των γονέων, ο τρόπος ζωής & η αξία της μάθησης**

Οικογένεια & σχολική επίδοση

---η Τζάνη (1988) = αναφέρει ότι οι μαθητές ανώτερων & μεσαίων κοινωνικο-οικονομικών τάξεων βαθμολογούνται με άριστα σε ποσοστό 54% & 48% ενώ οι μαθητές των μικροαστικών & εργατικών στρωμάτων σε ποσοστό 27% & 20%

---η Σώκου-Μπαδά (1988) = σε δείγμα 602 μαθητών της Α & Β' δημοτικού βρήκαν ότι οι καλοί μαθητές προέρχονταν από οικογένειες όπου και οι δύο γονείς είχαν υψηλό μορφωτικό επίπεδο ενώ αντίθετα οι γονείς των μαθητών με χαμηλή επίδοση είχαν στην πλειοψηφία τους φοιτήσει μέχρι το γυμνάσιο & η επίδοση των παιδιών σχετιζόταν με τις προσδοκίες της μητέρας

---**σημαντικό ρόλο** -εκφράζεται από τους ερευνητές- ότι **διαδραματίζει ο οικογενειακός εγγραμματισμός** [ο οποίος ερμηνεύεται ως τρόπος με τον οποίο οι γονείς, τα παιδιά και τα μέλη της εκτεταμένης οικογένειας προσεγγίζουν την μάθηση στο σπίτι και στην κοινότητα]

Οικογένεια & σχολική επίδοση

---**Μπασλή (1988)** =διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα τα παιδιά της MT βρέθηκαν να υπερτερούν στη χρήση πλούσιου & αφαιρετικού λεξιλογίου, δευτερευουσών προτάσεων κ.α από τα παιδιά που προέρχονται από γονείς με χαμηλή μόρφωση & κατώτερα επαγγέλματα

---**Stevenson & Friedman (1990)** =εκφράζουν την άποψη ότι το μέγεθος της οικογένειας διαφοροποιεί τα κίνητρα επιτυχίας και την επίδοση των παιδιών στο σχολείο –ενώ πολλές έρευνες έχουν εκφραστεί και αποδειχθεί και εμπειρικά =ότι τα παιδιά των ολιγομελών οικογενειών υπερέχουν στην επίδοση από τα παιδιά των πολυπληθών οικογενειών –σε μία μικρή οικογένεια τα παιδιά απολαμβάνουν σε μεγαλύτερο βαθμό το γονεϊκό ενδιαφέρον & την ώθηση για πρόοδο από ότι στην πολυμελή οικογένεια όπου τα παιδιά περισπώνται από τη σχολική μάθηση και εργασία εξαιτίας της ανάληψης ευθυνών και άλλων δραστηριοτήτων

Οικογένεια & σχολική επίδοση

---**Aro & Palossaari 1992** = αναφέρουν ότι η ακαδημαϊκή ικανότητα και το επίτευγμα είναι μικρότερα μεταξύ των παιδιών των διεζευγμένων γονέων –η επιδείνωση στη σχολική επίδοση είναι μεταξύ μιας από τις συνεπέστερες εκβάσεις που συνδέονται με το χωρισμό και το διαζύγιο

---**Χατζηχρήστου 1999** =τα αποτελέσματα των ερευνών είναι αντιφατικά πιθανόν τα μεθοδολογικά προβλήματα να ευθύνονται –σε μία μετα-ανάλυση 92 σχετικών ερευνών για την επίδραση του διαζυγίου στα παιδιά διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά χωρισμένων γονέων σε σύγκριση με τους συνομηλίκους που ζουν με τους δύο γονείς είχαν μικρότερη σχολική προσαρμογή αλλά οι διαφορές ήταν μικρές

Γονεϊκή εμπλοκή

Swan 1993 = **γονεϊκή εμπλοκή** = αναφέρεται στη συμμετοχή των γονέων σε ακαδημαϊκές & μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες συνεισφέροντας έτσι στην επιτυχή μόρφωση των παιδιών τους

---αυξανόμενη συμμετοχή των γονέων = **αυξανόμενο επίτευγμα των μαθητών** – το αποτέλεσμα αυτό δεν αλλοιώνεται ούτε κάτω από την επίδραση πολιτισμικών διαφορών (Cummins 1986)

---**Epstein 1987** = η γονεϊκή εμπλοκή = σχετίζεται με την υποστήριξη της μάθησης των παιδιών στο σπίτι, με τη διαχείριση & τη συντήρηση της επικοινωνίας με το σχολείο, με την υποστήριξη των παιδιών σε σχέση με σχολικές δραστηριότητες, με τη συμμετοχή των γονέων στα σχολικά συμβούλια & γενικότερα στη λειτουργία του σχολείου & με τη συμβουλευτική υποστήριξη που μπορούν να παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους

Γονεϊκή εμπλοκή

---η αλληλεπίδραση γονέων-παιδιών μπορεί να πάρει τη μορφή =

A) άμεσης λεκτικής ενίσχυσης των γονέων στα παιδιά της αλληλεπίδρασης ή της συνεργασίας για την εκτέλεση των σχολικών εργασιών & την προαγωγή της επίδοσης

B) του ενδιαφέροντος του ελέγχου και της παρακολούθησης της σχολικής ζωής

Γ) της πίεσης και της προτροπής για μεγάλες επιδόσεις & δημιουργία καριέρας, σχολικής & επαγγελματικής

Δ) της υποστήριξης & του επαίνου για τη βελτιωμένη επίδοση

Γονεϊκή εμπλοκή

Ως προς τη σχέση σχολείου-οικογένειας στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν 4 μοντέλα

A) το κοινωνικό μοντέλο = (οικογένεια σχολείο και κοινότητα αλληλεπιδρούν με επίκεντρο το παιδί)

B) το οργανισμικό μοντέλο =(οικογένεια και σχολείο λειτουργούν αυτόνομα)

Γ) το σταδιακό μοντέλο =(την ευθύνη για την εκπαίδευση του παιδιού την έχει επωμισθεί το σχολείο)

Δ) το οικοσυστημικό μοντέλο =(σχολείο & οικογένεια αλληλεπιδρούν ως μέρη του ιδίου συστήματος)

E) το σφαιρικό =(οικογένεια, σχολείο, & κοινωνία σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης με επίκεντρο το παιδί)

Γονεϊκή εμπλοκή

---Hoover-Dempsey & Sandler's 1997 =

η βασική απόφαση για εμπλοκή των γονέων στις σχολικές δραστηριότητες **επηρεάζεται** από τη γενικότερη συμπεριφορά και τις αντιλήψεις του γονέα για το ρόλο του σε σχέση με το παιδί του, από την αίσθηση που έχει ο ίδιος για το εάν θα είναι αποτελεσματική η βοήθεια που μπορεί να παράσχει στη μάθηση του παιδιού του, καθώς και στη λειτουργία του σχολείου, από τις πρωτοβουλίες που παίρνει το σχολείο και τη διαθεσιμότητα που έχει η ανάμειξη των μελών της σχολικής κοινότητας στις δραστηριότητες της, αλλά και στις πρωτοβουλίες του παιδιού για την ενθάρρυνση του γονέα να εμπλακεί

Γενικά συμπεράσματα

---**η γονεϊκή εμπλοκή** έχει σημαντικά αποτελέσματα στην επίδοση των παιδιών του Δημοτικού τόσο ως προς τους βαθμούς όσο και ως προς τα σταθμισμένα τεστ επίδοσης

---**διάφορες μελέτες** που αφορούσαν προγράμματα παρέμβασης που εξέταζαν τη σχολική επίδοση των μαθητών διαπίστωσαν ότι η συμμετοχή των γονέων συνδέθηκε θετικά με τη σχολική επιτυχία των παιδιών (Reynolds et. al., 1996)

---**οι αντιλήψεις των παιδιών** για τις ακαδημαϊκές τους ικανότητες συσχετίζονται με τις γονεϊκές αντιλήψεις και προσδοκίες για τις ακαδημαϊκές δυνατότητες και την επίδοση του παιδιού τους (Friedman 1995)

Γενικά συμπεράσματα

---όταν οι προσδοκίες των γονέων είναι **υπερβολικές** το παιδί είναι πιθανό να εγκαταλείψει την προσπάθεια κάτι που επιφέρει ανασφάλεια, άγχος, και δυσκολίες στη μάθηση-ενώ όταν οι γονείς έχουν **πολύ χαμηλές** προσδοκίες μέσου του φαινομένου της αυτό-εκπληρούμενης προφητείας το παιδί οδηγείται πολλές φορές στη χαμηλή επίδοση

---οι προσδοκίες των γονέων ως προς την **εκπαίδευση** των παιδιών τους είναι **υψηλότερες** στην παραδοσιακή οικογένεια από ότι στην μονογονεϊκή ή στην ανάδοχη οικογένεια ενώ έχουν αναφερθεί διαπολιτισμικές διαφορές στις προσδοκίες των γονέων σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών (Aston & McLanahan, 1991)

Γενικά συμπεράσματα

---[η χαμηλή οικογενειακή συνοχή](#) συνδυαστικά με έλλειψη κοινωνικών δικτύων οδηγεί σε φαινόμενα κατάθλιψης, χαμηλής αυτοαντίληψης, αισθήματος αυτοαναπολετισματικότητας, προβλήματα συμπεριφοράς, κακής υγιεινής, συχνότερα προβλήματα υγείας και αυξημένο κίνδυνο θανάτου (Vikat & Rimplela 2005)

---σε ευρωπαϊκό & διεθνές επίπεδο φαίνεται ότι **υπάρχει η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης των γονέων** ως προϋπόθεση για την καλύτερη προσαρμογή των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα---

Γενικά Συμπεράσματα

---μέσω προγραμμάτων συμβουλευτικής γονέων = οι γονείς αποκτούν δεξιότητες & αναπτύσσουν τις ικανότητες τους έτσι ώστε να έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν καλύτερα με τα άλλα μέλη της οικογένειας τους, να συμμετέχουν πιο ενεργά στη σχολική διαδικασία, να προωθούν τη συνεργασία σχολείου & οικογένειας, να οργανώνουν καλύτερα τη μελέτη του παιδιού, να αντιμετωπίζουν με επάρκεια καταστάσεις που δημιουργούν πάγο και ένταση στα παιδιά τους

---η θεματολογία των προγραμμάτων αυτών =την ανάπτυξη & εξέλιξη του παιδιού και του εφήβου, την οικογένεια και τις μορφές της, επικοινωνία & διαχείριση διαπροσωπικών σχέσεων, αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς, σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, σχέση σχολείου-οικογένειας – σχέση εργασίας -οικογένειας

Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή

---προσαρμογή = αναφέρεται στη συμφωνία των αναγκών, των επιδιώξεων & γενικά της συμπεριφοράς του ατόμου με τα δεδομένα ή τις απαιτήσεις & τις προσδοκίες του περιβάλλοντος (Παπαδόπουλος 1994)

---με την προσαρμογή το άτομο εκφράζει τις ανάγκες του, τις επιθυμίες του, συνειδητές ή ασυνείδητες αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες τους και τα εμπόδια που προβάλλονται από το περιβάλλον και ενεργώντας & επενεργώντας σε αυτό προσπαθεί να επιτύχει τους στόχους του (Lasarus 1991)

Προσαρμογή

---**η προσαρμογή** περιλαμβάνει την αναδιοργάνωση των συμπεριφορών για να δοθεί απάντηση σε μια σειρά ζητημάτων τα οποία εμφανίζονται ή αναφύονται στην καθημερινή τριβή του ατόμου με το περιβάλλον

---**η προσαρμογή** επιτυγχάνεται κατά τη **διάρκεια 4 σταδίων**, που αντιστοιχούν στα στάδια της ανθρώπινης εξέλιξης και των κοινωνικών συνθηκών

A) προσαρμογή του βρέφους & του νηπίου στο οικογενειακό περιβάλλον (**οικογενειακή προσαρμογή**)

B) ένταξη του παιδιού στο σχολικό πλαίσιο & αντιμετώπιση της πραγματικότητας & των δυσκολιών που ανακύπτουν από την αλληλεπίδραση του με τους εκπαιδευτικούς, τους συνομηλίκους & την μάθηση (**σχολική προσαρμογή**)

προσαρμογή

γ) στην εφηβική ηλικία προσπαθεί να κατανοήσει τον εαυτό του, να κατακτήσει την ατομική του ταυτότητα και να διαμορφώσει μια στερεή ρεαλιστική εικόνα για τον εαυτό του (**ψυχολογική προσαρμογή**)

Δ) το άτομο προσπαθεί να προσαρμοστεί λειτουργικά στις συνεχείς και δυναμικές αλλαγές του κοινωνικού περιβάλλοντος (**κοινωνική προσαρμογή**) (Πυργιωτάκης 1999)

Μια γενική κατηγοριοποίηση των απαιτήσεων & των δυσκολιών με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο το άτομο εμπεριέχει δύο μεγάλες κατηγορίες

A) αυτές που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον και τις εξωτερικές συνθήκες ως προς το άτομο

B) αυτές που ανευρίσκονται στον εσωτερικό κόσμο – αυτός ο διαχωρισμός είναι σχηματικός

προσαρμογή

Στην πραγματικότητα τα εμπόδια και οι δυσκολίες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο το άτομο μπορούν να έχουν αφετηρία και τα δύο πλαίσια αναφοράς ή να ξεκινούν από το ένα και να επηρεάζουν και το άλλο ---- αλλά και η αντίδραση το άτομου είναι συνάρτηση των ατομικών δεξιοτήτων – ικανοτήτων του, της προσωπικότητας του και των δυνατοτήτων του που παρέχονται από το εξωτερικό περιβάλλον για αντίδραση

Ψυχοκοινωνική προσαρμογή =

Είναι η δυναμική σχέση μεταξύ των ψυχολογικών & κοινωνικών παραγόντων, των αποτελεσμάτων τους και του συνεχή επηρεασμού του ενός από τον άλλο –τα ψυχολογικά αποτελέσματα επηρεάζουν τα συναισθήματα, τη συμπεριφορά, τις σκέψεις, τη μνήμη, τη δυνατότητα μάθησης, τις αντιλήψεις & την κατανόηση

Κοινωνικοπολιτισμική - ψυχοκοινωνική προσαρμογή

---**η ψυχοκοινωνική προσαρμογή** = αναφέρεται στην ευεξία ή στη συναισθηματική ικανοποίηση των ατόμων

---**η κοινωνικοπολιτισμική προσαρμογή** = **αναφέρεται** στις πολιτισμικές δεξιότητες, την ικανότητα διαπραγμάτευσης του ατόμου με το νέο πολιτισμικό περιβάλλον, την κουλτούρα του, καθώς και τη διαχείριση των δυσκολιών με τις οποίες εκείνο έρχεται αντιμέτωπο –

---**η έννοια της κοινωνικοπολιτισμικής προσαρμογής** **δίνει έμφαση στην επίδραση του γενικότερου κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος στην συμπεριφορά του ατόμου & υπογραμμίζει την σημασία των πρακτικών κοινωνικών δεξιοτήτων του ατόμου** (Jun Lee & Gentry 1997)

Κοινωνικοπολιτισμική -ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Οι μετανάστες υιοθετούν κάποιες τακτικές ψυχολογικής προσαρμογής κατά την διαδικασία **επιπολιτισμού** = (διαδικασία αλλαγής των πολιτισμικών σχημάτων κατά τη συνεχή αλληλεπίδραση δύο διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων)

---ΟΙ ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝΤΑΙ ΕΙΝΑΙ =

A) εναρμόνιση –το άτομο διατηρεί την πολιτιστική του ταυτότητα & τα χαρακτηριστικά της εθνικής ομάδας στην οποία ανήκει & ταυτόχρονα αναπτύσσει σχέσεις με άτομα και ομάδες της χώρας υποδοχής & γίνεται αναπόσπαστο μέρος της κοινωνίας υποδοχής

B) περιθωριοποίηση –το άτομο χάνει επαφή με τη δική του πολιτιστική ομάδα & ταυτόχρονα απομονώνεται από την ευρύτερη κοινότητα της χώρας υποδοχής

Γ) διαχωρισμός το άτομο εμμένει στην εθνική του ταυτότητα και διατηρεί αρνητικές στάσεις –σχέσεις προς την κοινότητα της χώρας υποδοχής

Κοινωνικοπολιτισμική -ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Δ) αφομοίωση –το άτομο απορρίπτει την εθνική του ταυτότητα & ταυτίζεται με τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας υποδοχής

---τα άτομα συχνά συναντούν δυσκολίες και βιώνουν συγκρούσεις στα πλαίσια της επιπολιτισμικής διαδικασίας οι οποίες προκαλούν ψυχοκοινωνικό στρές – όταν το στρές είναι έντονο τότε τα άτομα νιώθουν ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν δεν λύνονται ούτε γρήγορα ούτε εύκολα και οι λύσεις για την επίλυση τους είναι εξαιρετικά περιορισμένες (Berry 1997)

---ιδιαιτέρο ενδιαφέρον προκαλεί η μελέτη της επίδρασης του επιπολιτισμού στις ψυχικές διεργασίες του ατόμου όπως είναι η αντίληψη του εαυτού, του περιβάλλοντος κόσμου, η εθνική ταυτότητα, οι στάσεις, οι αξίες, τα κίνητρα, η συμπεριφορά, η ΨΚΠ του ατόμου στο νέο πολιτισμικό περιβάλλον

Κοινωνικοπολιτισμική -ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Στην Ελλάδα έρευνα σε γηγενείς και παλιννοστούντες /αλλοδαπούς μαθητές (Γεώργας, Παρασκευόπουλος, Μπεζεβέγκης, Γιαννίτσας, Γκάρη & Μυλωνάς 1999) έδειξε ότι η χαμηλή σχολική επίδοση αποτελεί σημαντική πηγή άγχους για τα παιδιά

---οι αλλοδαποί μαθητές έχουν αυξημένο άγχος & χαμηλή αυτοεκτίμηση σε τομείς που συσχετίζονται με τη σχολική ικανότητα & την αυτοεκτίμηση ενώ παράλληλα χρησιμοποιούν ανάλογες Στρατηγικές-Αντιμετώπισης-Αγχογόνων-Καταστάσεων (ΣΑΑΚ) με τους γηγενείς μαθητές με κάποια τάση σπάνια προς τη χρήση στρατηγικών όπως απομόνωση, αποφυγή, λήθη ή αναζήτηση βοήθειας (αυτό βέβαια οδηγεί σε αρνητικές συσχετίσεις με την αυτοαντίληψη)

Κοινωνικοπολιτισμική -ψυχοκοινωνική προσαρμογή

---οι διαφυλικές διαφορές μεταξύ των αλλοδαπών εμφανίζει ότι τα κορίτσια χρησιμοποιούν πιο ενδεδειγμένες ΣΑΑΚ, ενώ σε σχέση με τη αυτοαντίληψη διαπιστώνονται διαφυλικά στερεότυπα όπου τα αγόρια έχουν αυξημένη αυτοαντίληψη σε σχέση με τα κορίτσια σε τομείς όπως τα μαθηματικά – εξωτερική εμφάνιση – σωματικές ικανότητες & αθλήματα

Σχολική προσαρμογή =

Λειτουργία στην οποία μεσολαβούν διάφοροι παράμετροι όπως κοινωνικό-δημογραφικές μεταβλητές, γονική εκπαίδευση, κοινωνικοοικονομική θέση οικογένειας, προσχολική εμπειρία γνωστική προπαρασκευή

Σχολική προσαρμογή

---η έρευνα μας βοήθησε να κατανοήσουμε πως το σχολικό πλαίσιο μπορεί να επηρεάσει τόσο τη σχολική επίδοση των παιδιών όσο και τη ψυχική τους υγεία (Astor, 1998 Midgley & Edelin 1998)

---καθώς & πως η οργάνωση των σχολείων & τα είδη των μαθησιακών πρακτικών που χρησιμοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς στην τάξη συσχετίζονται με τη συναισθηματική λειτουργία - την συμπεριφορά αλλά και τη μαθησιακή συμπεριφορά (Rutter 1980, Speece & Keogh 1996, Adelman & Taylor 1998, Brophy 1998)

---οι δυσκολίες & τα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα μπορούν να σχετίζονται με ένα ευρύ φάσμα προσωπικών, βιολογικών, οικογενειακών & στρεσογόνων παραγόντων (Stark, Humphrey, Laurent, Livingston & Christopher 1993)

Σχολική προσαρμογή

Χατζηχρήστου 2000 =οι επιδημιολογικές εκτιμήσεις δείχνουν διεθνώς =

---ότι ένα **ποσοστό 12-30%** των παιδιών αντιμετωπίζουν μέτρια ή σοβαρά κοινωνικά – συναισθηματικά & προβλήματα συμπεριφοράς που μπορούν να τα παρεμποδίσουν στην καθημερινή λειτουργία τους μέσα & έξω από το σχολείο (McElhaneey, Russell, & Barton 1993)

---**το 15-20%** παιδιών σχολικής ηλικίας διατρέχουν κίνδυνο για ανεπιτυχή ανάπτυξη & χρειάζονται υποστήριξη & βοήθεια

---**1 στα 5** παιδιά έχουν προβλήματα ψυχικής υγείας ενώ το **75-80%** των παιδιών & των νέων δεν λαμβάνουν υπηρεσίες εκπαίδευσης ή θεραπείας ψυχικής υγείας

Οι ερευνητές έχουν προσπαθήσει να προσδιορίσουν

τους παράγοντες- **διαστάσεις ψυχοκοινωνικής προσαρμογής** –ένα μεγάλο μέρος της έρευνας έχει εστιάσει σε ψυχολογικούς μηχανισμούς (Normandeu & Guay 1998), στους οικογενειακούς παράγοντες (Ginsburg & Bronstein, 1993 ; Gottfried, Fleming & Gottfried, 1994 ;Grolnick & Slowiaczek 1994), στις μεταβλητές του κλίματος της τάξης (Marsh & Yeuhg 1997), στην αυτοαντίληψη, στο άγχος, στην κατάθλιψη

Διαπροσωπική & ενδοπροσωπική συμπεριφορά

Η ψυχοκοινωνική προσαρμογή αναφέρεται σε δύο μεγάλους τομείς

Διαπροσωπική- ενδοπροσωπική προσαρμογή

A) διαπροσωπική = αφορά τις μορφές της συμπεριφοράς που συνδέονται με τη διαχείριση των ορμών του ατόμου στα διάφορα κοινωνικά πλαίσια & με συμπεριφορικές παραμέτρους που σχετίζονται με τους άλλους κατά τη διάρκεια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης

---**το παιδί θεωρεί ότι έχει διαπροσωπική συμπεριφορά** όταν μπορεί και ζει αρμονικά με τους άλλους, έχει αποκτήσει δεξιότητες που το βοηθούν να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της κοινωνικής ομάδας & στις διαπροσωπικές του σχέσεις με τους ενηλίκους & τους συνομηλίκους τους, όταν έχει αποκτήσει συναισθήματα συναντίληψης & συναλληλίας με τους άλλους ώστε να ελέγχει τις παρορμήσεις του και τις αψιθυμικές του αντιδράσεις

Διαπροσωπική- ενδοπροσωπική προσαρμογή

B) ενδοπροσωπική προσαρμογή = αναφέρεται σε μορφές συμπεριφοράς που σχετίζονται με τη εσωτερική ευημερία και επάρκεια του ατόμου

---το παιδί θεωρεί ότι έχει επαρκή ενδοπροσωπική προσαρμογή όταν ζει αρμονικά με τον εαυτό του, νιώθει ευχαριστημένος, πιστεύει ότι αξίζει να έχει θετική στάση απέναντι στη ζωή & στον εαυτό του, όταν νιώθει ευτυχισμένο καταξιωμένο αισιόδοξο και βιώνει εσωτερική ικανοποίηση και ηρεμία

---η σχολική προσαρμογή + η σχολική επίδοση σχετίζονται τόσο με τη διαπροσωπική όσο και με την ενδοπροσωπική συμπεριφορά του

Ανθεκτικότητα

Ανθεκτικότητα = εκφράζει την προδιάθεση του ατόμου να αντιστέκεται στις αρνητικές καταστάσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο και να αναπτύσσεται με επάρκεια

Ευπάθεια = η προδιάθεση του ατόμου να αναπτύσσει διάφορες μορφές ψυχοπαθολογίας ή αναποτελεσματικής συμπεριφοράς ή να έχει αρνητικά αναπτυξιακά αποτελέσματα όταν έρχεται αντιμέτωπο με συνθήκες που μπορούν να χαρακτηριστούν υψηλού κινδύνου

Σύμφωνα με τους **Masten & Coatsworth (1998)** δύο είναι τα κριτήρια για την ταξινόμηση των ατόμων ως ανθεκτικών =

A) να υπάρχει ένας σημαντικός κίνδυνος με τον οποίο έρχεται αντιμέτωπο το άτομο & B) η ποιότητα προσαρμογής να είναι καλή

Στην διεθνή & ελληνική βιβλιογραφία έχουν γίνει μελέτες οι οποίες καταδεικνύουν ότι υπάρχουν παράγοντες που σχετίζονται με την ανάπτυξη των προβλημάτων στα παιδιά & στους νέους = όπως αλκοόλ, χρήση ουσιών, η ψυχοπαθολογία, η εγκληματικότητα, η προωρότητα & η βίαιη συμπεριφορά, τα χαρακτηριστικά του ατόμου όπως η σωματική αναπηρία, η νοητική καθυστέρηση, το χαμηλό βάρος γέννησης, έκθεση στην κοκαΐνη κατά τον τοκετό, παράγοντες που συσχετίζονται με την οικογένεια, η πολιτική βία, τα ανεπαρκή σχολεία (Davidson, 2000; Fredrickson et al. 2003; Μόττη-Στεφανίδη 1996; Luthar 2003)

---έχει παρατηρηθεί ότι αν και σε αρκετές περιπτώσεις υπάρχουν αυτές οι αντίξοες συνθήκες πολλά άτομα κατορθώνουν να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες & να αναπτυχθούν επαρκώς –επομένως τρεις είναι οι κατηγορίες προστατευτικών παραγόντων

A) τα ατομικά χαρακτηριστικά (κέντρο ελέγχου, η νοημοσύνη, η ανάπτυξη του εγώ, η υπευθυνότητα, το αίσθημα της αυτοαπολετισματικότητας, οι δεξιότητες, η επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, η απουσία αναπηριών

B) η σχέση με τα άλλα μέλη της οικογένειας η συναισθηματική σύνδεση μεταξύ τους προστατεύει τα άτομα από τους εξωτερικούς κινδύνους και προωθεί την ψυχική υγεία & την ανάπτυξη στα παιδιά & στους εφήβους (Fergusson & Lynskey 1996)

Γ) η ανάπτυξη μιας υγιούς & στενής σχέσης με ένα σύστημα εξωτερικό της οικογένειας όπως είναι ο εκπαιδευτικός που βοηθά το άτομο να αναπτύξει θετικά μοντέλα ρόλων διευκολύνοντας την ακαδημαϊκή ανάπτυξη τους & αποτελώντας πρότυπα αναγνώρισης

Κοινωνική επάρκεια =

= η ικανότητα του παιδιού να αλληλεπιδρά με επιτυχία τόσο με τους συνομηλίκους του όσο και με τους σημαντικούς άλλους ενήλικες στη ζωή του –ο βαθμός στον οποίο οι έφηβοι & οι ενήλικες μπορούν να ξεκινούν & να διατηρούν ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις αλλά & να θέτουν τέλος σε όσες συμβαίνουν εις βάρος της ψυχικής τους ισορροπίας

Hops 1983 =είναι εννοιολογική κατασκευή που περιλαμβάνει κοινωνικές δεξιότητες & κοινωνική αποδοχή (Gresham & Reschly 1987)–βασίζεται σε αξιολογικές κρίσεις & χρησιμοποιείται για να αποφανθεί κάποιος αν το άτομο έχει ανταποκριθεί ικανοποιητικά σε συγκεκριμένες απαιτήσεις

Κοινωνική επάρκεια (προσοχή !!)

Κοινωνικές δεξιότητες = είναι συγκεκριμένες συμπεριφορές που χρησιμοποιεί ένα άτομο για να είναι αποτελεσματικό στους κοινωνικούς στόχους

Κοινωνική επάρκεια =είναι ένα αξιολογικός όρος βασισμένος σε κοινωνικές κρίσεις **για το εάν ένα άτομο έχει επιτελέσει τους κοινωνικούς στόχους επαρκώς** – αυτές οι κρίσεις μπορεί να βασιστούν στις απόψεις των σημαντικών άλλων (εκπαιδευτικοί, γονείς & συνομήλικοι), σε συγκρίσεις με διάφορα κριτήρια (αριθμός κοινωνικών στόχων) ή σε συγκρίσεις με μια άλλη κατάσταση

Κοινωνική επάρκεια

Οι διαστάσεις της κοινωνικής επάρκειας είναι (Wentzel 1991) = η κοινωνική υπευθυνότητα & η αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς που στόχο έχουν το άτομο να είναι κοινωνικά υπεύθυνο, να δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και να μπορεί να λύνει με επιτυχία τα διαπροσωπικά του προβλήματα

η κοινωνική υπευθυνότητα = σημαίνει τη αποδοχή των κοινωνικών ρόλων & την εκπλήρωση των απαιτήσεων τους ενώ

η αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς συνδέεται με τη ικανότητα του ατόμου να ρυθμίζει τη συμπεριφορά του έτσι ώστε να σχεδιάζει και να θέτει στόχους οι οποίοι να είναι αποδεκτοί από τον ίδιο και το περιβάλλον του και να μπορεί να τους εκτελεί & να τους αξιολογεί

Κοινωνική επάρκεια

---στο σχολικό περιβάλλον σημαντικά κοινωνικά επιτεύγματα είναι =

- A) αποδοχή από τους συνομηλίκους
- B) εκτιμήσεις των σημαντικών άλλων για την κοινωνική επάρκεια
- Γ) η καλή σχολική επίδοση
- Δ) η θετική αυτοεικόνα
- Ε) η απουσία προβληματικών μορφών συμπεριφοράς

---αυτά τα επιτεύγματα έχουν 3 πηγές αξιολόγησης--

- 1) Έναν ενήλικα,
- 2) τους συνομηλίκους,
- 3) το ίδιο το παιδί

Κοινωνική επάρκεια - **γενικά συμπεράσματα**

---η **αρνητική κοινωνική συμπεριφορά** που εκδηλώνεται μέσω του εκφοβισμού, του εξαναγκασμού ή της παραβίασης των δικαιωμάτων άλλων προσώπων αναφέρεται ως **αντικοινωνική συμπεριφορά**

---τα **ελλείμματα στις κοινωνικές δεξιότητες** & στην κοινωνική αποδοχή είναι έντονα συνδεδεμένα με αρνητικά αποτελέσματα όπως τη νεανική εγκληματικότητα, τα προβλήματα ψυχικής υγείας & την αντικοινωνική συμπεριφορά

---η **ανάπτυξη υγιών κοινωνικών δεξιοτήτων** κατά την παιδική ηλικία συνδέεται με την ανάπτυξη ικανοποιητικών διαπροσωπικών σχέσεων με τους συνομηλίκους **ενώ οι ελλιπείς κοινωνικές δεξιότητες** συνδέονται με άσχημες σχέσεις & απόρριψη από τους σημαντικούς άλλους

---οι αλλαγές στην ακαδημαϊκή επίδοση στο Γυμνάσιο προβλέπονται καλύτερα από την προηγούμενη κοινωνική επάρκεια των παιδιών από ότι από τη γνώση της προγενέστερης ακαδημαϊκής επίδοσης (Caprara et. al. 200)

---στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται ότι τα παιδιά με ΔΜ εκδηλώνουν ανεπαρκείς κοινωνικές δεξιότητες & προβληματικές συμπεριφορές π.χ.[Merrell 1993] 219 μαθητές 1-6^{ης} τάξης δημοτικού από τους οποίους οι 58 είχαν μαθησιακές δυσκολίες, 48 NY, 55 συναισθηματικές διαταραχές & 58 δεν είχαν καμία δυσκολία –βρέθηκε ότι οι μαθητές με NY + ΔΜ είχαν παρόμοια προσαρμογή η οποία όμως ήταν χαμηλότερη από αυτή των κανονικών αλλά πολύ καλύτερη από την προσαρμογή των μαθητών με συναισθηματικές διαταραχές

---Merrell et. al., 1993 =μελέτησαν 41 μαθητές 5-6^{ης} τάξης με χρήση της κλίμακας SSBS(School Social Behavior Scales) & Self-Perception Profile Children – βρήκαν θετική συσχέτιση μεταξύ κοινωνικής επάρκειας & αυτοαντίληψης ενώ αρνητική ήταν η συσχέτιση μεταξύ της προβληματικής συμπεριφοράς & της αυτοαντίληψης

Συμπεριφορά =

ορίζεται κάθε παρατηρήσιμη αντίδραση ή πράξη ενός έμβιου όντος χωρίς να παραγνωρίζεται & η αξία της εσωτερικευμένης συμπεριφοράς

Δεν είναι εύκολη η διάκριση μεταξύ της μέσης-φυσιολογικής & αποκλίνουσας-παθολογικής συμπεριφοράς

Συμπεριφορά – προβλήματα συμπεριφοράς

--ο ορισμός της προβληματικής συμπεριφοράς ενός παιδιού δεν είναι εύκολο να δοθεί –πέρα αυτά υπάρχει συμφωνία ότι **η προβληματική συμπεριφορά** συνδέεται με ένα μεγάλο βαθμό υποκειμενικής ενόχλησης ή/και μείωσης της λειτουργίας του παιδιού σε ένα ή περισσότερους σημαντικούς τομείς της ζωής του

--**προβληματικές (Σ)** θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι τάσεις οι οποίες ενοχλούν τα ίδια τα παιδιά ή και το περιβάλλον τους προκαλώντας δυσάρεστα συναισθήματα (Καλαντζή –Αζίζι 1988)

---**βασικά χαρακτηρίζονται** από υπερδραστηριότητα, επιθετικότητα & αποκλίνουσα συμπεριφορά, από άγχος, κατάθλιψη, σωματικά συμπτώματα & ψυχαναγκαστική συμπεριφορά (Achenbach, 1991)

Συμπεριφορά –προβλήματα συμπεριφοράς

---κατά τον χαρακτηρισμό μιας συμπεριφοράς ως προβληματικής πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες =

- 1) **Εξελικτικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται το παιδί** (καθώς μια συμπεριφορά μπορεί να αντιμετωπίζεται ως προβληματική σε μια ηλικία σε μια άλλη)
- 2) **Το φύλλο του παιδιού** (υπάρχουν μορφές Σ που παρατηρούνται σε μεγαλύτερη συχνότητα στο ένα από τα δύο φύλα)
- 3) **Το μορφωτικό-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας** (καθορίζει ανάγκες, αξίες παιδιού & προσδοκίες γονέων)
- 4) **Την ατομικότητα του παιδιού**
- 5) **Το επίπεδο ανοχής του ενηλίκου που αξιολογεί τη συμπεριφορά** (όριο ανοχής είναι διαφορετικό από άτομο σε άτομο)(Zarkowska & Clements 1994)

Επίσης

Η σοβαρότητα ενός συμπτώματος εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες οι σπουδαιότεροι από τους οποίους είναι =

A) η συχνότητα εμφάνισης του συμπτώματος στο άτομο

B) η εμφάνιση συγχρόνως & άλλων συμπτωμάτων

Γ) ο βαθμός απόκλισης από το μέσο φυσιολογικό

Δ) η ένταση του συνοδευτικού συναισθήματος

E) η αδυναμία αποφυγής του συμπτώματος

Στ) η πιθανότητα να έρθει το παιδί αντιμέτωπο με το νόμο

Δύο είναι τα ψυχιατρικά συστήματα ταξινόμησης

Προβλήματα συμπεριφοράς

---το *Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders (DSM IV-TR)* –αναθεωρήθηκε το 2000 –το DSM θεωρείται το πληρέστερο σύστημα ταξινόμησης της προβληματικής συμπεριφοράς =περιγράφει αναλυτικά & λειτουργικά κριτήρια για κάθε σύνδρομο

---το *ICD-10 International Classification of Diseases* – ICD Παγκόσμια οργάνωση υγείας, 1993

---τα τελευταία χρόνια ένα μεγάλο μέρος της ψυχοπαθολογίας των παιδιών έχει στηριχθεί σε μια εμπειρικά παραγόμενη ταξινόμια των προβλημάτων της παιδικής ηλικίας που αποτελούνται από δύο κατηγορίες

A) εσωτερικευμένων προβλημάτων &

B) εξωτερικευμένων προβλημάτων συμπεριφοράς

Προβλήματα εσωτερίκευσης =

=τα παιδιά με προβλήματα εσωτερίκευσης έχουν προβλήματα όπως η κατάθλιψη ή άγχος, είναι αποσυρμένα, παθητικά απρόσεκτα ή λυπημένα, νευρικά σε ένταση και υστερούνται στην κοινωνική εμπιστοσύνη & κοινωνική επάρκεια

Εντούτοις είναι λιγότερο πιθανόν να δείξουν υπερκινητικές, αποδιοργανωτικές, επιθετικές, εναντιωματικές ή εγκληματικές συμπεριφορές

Τα παιδιά αυτά μπορεί να έχουν προβλήματα που έχουν επιπτώσεις συνήθως στην εσωτερική ευημερία & στην ατομική επίδοση –τα παιδιά με την εσωτερίκευση των προβλημάτων δεν μπορούν να παρακινήσουν τους άλλους κατά την διάρκεια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης τους στην τάξη, μπορεί να είναι μη-εμπλεκόμενα, αφηρημένα, να απογοητεύονται εύκολα με τις απαιτήσεις των ακαδημαϊκών ή κοινωνικών δραστηριοτήτων

Προβλήματα εξωτερίκευσης

---τα παιδιά με προβλήματα εξωτερίκευσης όπως η διάσπαση προσοχής, η υπερκινητικότητα, οι εναντιωματικές ή συμπεριφορικές διαταραχές είναι πιθανόν να έχουν συχνές συγκρούσεις με άλλους, να τείνουν να είναι αφηρημένα, να απογοητεύονται εύκολα, να έχουν δυσκολία να ολοκληρώσουν τις απαιτήσεις του σχολείου & να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις ορμές τους στην τάξη & στα κοινωνικά πλαίσια

Τείνουν να είναι υπερβολικά δυσάρεστα & επιθετικά και να έχουν υψηλότερα ποσοστά παραβατικών συμπεριφορών

Αυτά τα παιδιά μπορούν να δημιουργήσουν φόβο & απογοήτευση στους εκπαιδευτικούς & στους συνομηλίκους, αυξάνει τον κίνδυνο για την ενεργή αποφυγή & απόρριψη τους & θέτει την βάση για την χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση & κακή κοινωνικο-συναισθηματική Π

Παρασκευόπουλος 1971, έρευνα με ερωτηματολόγιο
συμπτωμάτων προβληματικής συμπεριφοράς

---**αντικοινωνική συμπεριφορά** =τα συμπτώματα που παρατηρούνται είναι πείσμα, ανησυχία, ζήλια, αρνητισμός, ερεθιστικότητα, υπερκινητικότητα, ξεσπάσματα οργής, τάση να ενοχλεί τους άλλους –τα κορίτσια παρουσιάζουν 20-30% λιγότερα προβλήματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς

---**υπερβολική αναστολή-νευρωτισμός** =αδικοιολόγητο κλάμα, ανησυχία, έλλειψη ψυχραιμίας, ντροπαλότητα, συστολή

---**ανεπάρκεια –ανωριμότητα**= λέει συχνά ψέματα, ταράζεται εύκολα, έχει έλλειψη αυτοπεποίθησης –και στα δύο φύλα με συχνότητα & σοβαρότητα

---**συμπτώματα ψυχοσωματικής υφής** =στομαχόπνοιοι, κοιλόπνοιοι, πονοκέφαλοι, και ναυτία & εμετοί

Επιθετικότητα/ aggression =

= **η επιθετικότητα** είναι μια συμπεριφορά όπου τα αποτελέσματα της προκαλούν σκόπιμες φυσικές βλάβες ή ψυχικές οδύνες σε ένα άλλο άτομο (Hebert 1996 & Lazarus 1991)

= **θεωρείται** ένα **επιπλέον στοιχείο** ενός ευρύτερου φάσματος δυσλειτουργικών & ψυχολογικών διαταραχών καθώς & **έκφραση δυσλειτουργικών αλληλεπιδράσεων** ενδογενών μηχανισμών & εξωτερικών ερεθισμάτων

= **συνεπώς** = χρειαζόμαστε Θεραπευτικές παρεμβάσεις για ακραίες & δύσκολες μορφές διαταρακτικών συμπεριφορών &

Ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις για τις πιο ήπιες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς

Επιθετικότητα/ aggression =

---η ανθρώπινη επιθετικότητα ταξινομείται =

A) παρορμητική -τα παιδιά είναι γενικά ήσυχα, & παθητικά, χωρίς συγκεκριμένο στόχο επιθετικότητας –έχουν χαμηλό επίπεδο ανεκτικότητας στις ματαιώσεις –η ματαίωση τα οδηγεί σε υπερδραστηριότητα, υπερκινητικά με απρόβλεπτες καταστροφικές συμπεριφορές

B) εχθρική -η πράξη έχει ως στόχο να βλάψει το θύμα, μπορεί να μην έχει επιθετικούς στόχους αλλά στοχεύει στην αποκατάσταση του αυτοσυναίσθηματος του ατόμου το οποίο πληγώθηκε μετά από κάποια πρόκληση –η σχολική θυματοποίηση-εκφοβισμός εντάσσεται εδώ =επιθετικές πράξεις που στοχεύουν στην καθυστόταξη του παιδιού-στόχου

Γ) συντελεστική -δεν περιλαμβάνονται επιθετικοί στόχοι –στοχεύει στην κατοχή ή επανάκτηση ενός αντικειμένου και γενικά στην διατήρηση των προνομίων

Επιθετικότητα/ aggression =

---**εντάσσεται στις διαταραχές διαγωγής** –
πολυδιάστατη διαταραχή –περιλαμβάνει διαφορετικές
μορφές συμπεριφοράς οι οποίες είναι επίμονες &
σοβαρές και δημιουργούν προβλήματα στη σχολική &
κοινωνική προσαρμογή του παιδιού

---**συνυπάρχει με άλλες μορφές παθολογικής
συμπεριφοράς** π.χ. ΔΕΠΥ, με ΕΜΔ, με χαμηλές
επιδόσεις, αγχώδεις διαταραχές του συναισθήματος και
με χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (η διαφορική
διάγνωση είναι δύσκολη) Μόττη-Στεφανίδη 2004

Επιθετικότητα/ aggression =

---στην προσχολική κυριαρχούν οι εκρήξεις θυμού, η ανυπακοή, το πείσμα, η άσκοπη κινητική δραστηριότητα & η ΔΕΠ

---στην σχολική ηλικία κυριαρχούν η λεκτική επιθετικότητα, η βίαιη συμπεριφορά, οι κλοπές, τα ψεύδη, και η καταστροφική συμπεριφορά στο σχολείο

---στην εφηβεία οι εκδηλώσεις επιθετικότητας είναι σπάνιες αλλά όταν εμφανίζονται είναι πιο ακραίες

Ερμηνείες του φαινομένου της επιθετικότητας

Επιθετικότητα/ aggression =

Ψυχοβιολογικές θεωρίες = κλασική ψυχαναλυτική σχολή *Freud* & η εθολογική θεωρία του *Lorenz*

--- σύμφωνα με το **Freud** ο άνθρωπος έχει έμφυτη τάση προς την επιθετικότητα τις βίαιες και τις καταστροφικές ενέργειες – διατύπωσε την ορμή του θανάτου η οποία για να αποφευχθεί στρέφεται προς τα έξω ως επιθετικότητα του ιδίου του εαυτού υπο την μορφή αυτοτιμωρίας ή αυτοκτονίας

--- ο **Lorenz** υιοθετεί την θέση ότι οι άνθρωποι & τα ζώα διαθέτουν το βασικό ένστικτο της επιθετικότητας το οποίο πολλές φορές το απευθύνουν εναντίον των μελών του ιδίου είδους με στόχο την επιβίωση & την εξασφάλιση υπεροχής του δυνατότερου –

---πρόκειται για ένα μοντέλο όπου η Ε.Σ. συσσωρεύεται και εάν δεν δοθεί η ευκαιρία για εκτόνωση στην πρώτη ευκαιρία εκδηλώνεται ανάλογα με την ποσότητα συσσώρευσης

Ψυχολογικές θεωρίες =σε αυτές εντάσσονται οι συμπεριφοριστικές & οι κοινωνικογνωστικές θεωρίες μάθησης

---υπόθεση ματαίωσης-επιθετικότητας

---μάθηση με παρατήρηση & μίμηση προτύπου

---θεωρία επεξεργασίας κοινωνικών πληροφοριακών ερεθισμάτων

Επιθετικότητα ως **αποτέλεσμα ματαίωσης/αποστέρησης**

---**Dollard** = το άτομο παρουσιάζει επιθετικότητα/ Ε. Συμπεριφορά όταν έχει προηγηθεί κάποια μορφή ματαίωσης & απογοήτευσης στην περίπτωση που παρεμποδίζεται η ικανοποίηση μιας ανάγκης

---**η ματαίωση ή αποστέρηση** που βιώνει το άτομο είναι δυνατόν να μετατραπεί σε επιθετικότητα – ειδικότερα εάν ένα άτομο διαπιστώσει ότι με την επιθετική συμπεριφορά ικανοποιούνται οι επιθυμίες & ανάγκες του & αποκομίζει μακροπρόθεσμα οφέλη τότε υιοθετεί την επιθετική συμπεριφορά για να μειωθεί η ένταση της ορμής & να επέλθει η εκτόνωση

---**η εκτόνωση λειτουργεί ως ενίσχυση** η οποία σταθεροποιεί & διατηρεί την επιθετική συμπεριφορά

Επιθετικότητα ως **αποτέλεσμα μάθησης**

---**Bandura** =η επιθετικότητα είναι αποτέλεσμα κοινωνικής μάθησης **μέσω παρατήρησης & μίμησης προτύπων** (γονείς, εκπαιδευτικοί, ευρύτερα κοινωνικά περιβάλλοντα)

---**τα άτομα που εκτίθενται** σε επιθετικά πρότυπα συμπεριφοράς μιμούνται τη συμπεριφορά αυτή ειδικά αν το πρότυπο όχι μόνο δεν τιμωρήθηκε αλλά επιβραβεύτηκε για τη συμπεριφορά του αυτή (Zirpoli 2005)

---**οι επιθετικοί γονείς χρησιμοποιούν** αυστηρές ποινές & αποτελούν πρότυπα για μίμηση –αυτό μπορεί να συμβεί και μέσα σε μία τάξη

Επιθετικότητα ως αποτέλεσμα **επεξεργασίας πληροφοριών**

---**Dodge, Pettit, McClaskey & Brown** = ο τρόπος αντίδρασης ενός ατόμου σε μια ματαίωση ή σε μια πρόκληση δεν εξαρτάται τόσο από τα περιβαλλοντικά κοινωνικά ερεθίσματα που θα δεχτεί όσο από τον τρόπο που θα επεξεργαστεί και θα ερμηνεύσει γνωστικά τα ερεθίσματα αυτά (ελλείμματα στον τρόπο επεξεργασίας)

---ένα παιδί που εισέρχεται σε μια κοινωνική κατάσταση ή συναντά ένα απρόοπτο γεγονός ο τρόπος που θα το ερμηνεύσει & θα αντιδράσει εξαρτάται από τις προηγούμενες εμπειρίες του σε αντίστοιχες καταστάσεις οι οποίες είναι αποθηκευμένες στο μνημονικό του σύστημα – η γνωστική αυτή επεξεργασία των κοινωνικών ερεθισμάτων καθοδηγείται από τα γνωστικά σχήματα τα σενάρια της μακρόχρονης μνήμης του ατόμου

---άρα τα παιδιά μαθαίνουν σενάρια & σχήματα σχετικά με τον τρόπο που λαμβάνει χώρα η επιθετική συμπεριφορά

Αιτιολογικοί παράγοντες επιθετικότητας

A. γενετικοί-βιολογικοί παράγοντες =

---οι νευροψυχολογικές έρευνες επισημαίνουν ότι βλάβες οι κακώσεις, διαταραχές & ηλεκτρικές παρεμβάσεις στο μετωπιαίο λοβό, & σε μερικές περιοχές του μεταιχμιακού συστήματος (υππόκαμπος, θάλαμος, υποθάλαμος, αμυγδαλοειδής πυρήνας) επισύρουν επιθετική συμπεριφορά

---επίσης διαταραχές σε νευροδιαβιβαστές τεστοστερόνη –σερατονίνη εμφανίζουν επιθετική συμπεριφορά

Οικογενειακοί –σχολικοί- κοινωνικοί παράγοντες

Παράγοντες κινδύνου =

A) ποιότητα των ενδοοικογενειακών σχέσεων & ο τρόπος λειτουργίας της οικογένειας

Π.χ. το οικογενειακό περιβάλλον που είναι στερημένο από γλωσσικά και γνωστικά ερεθίσματα, συναισθηματικά διαταραγμένο που κακοποιεί το παιδί και δεν του προσφέρει συναισθηματική ασφάλεια δημιουργεί τις συνθήκες ανάπτυξης επιθετικής συμπεριφοράς

---η κακοποίηση μπορεί να είναι λεκτική, σωματική ή συναισθηματική, σεξουαλική κάθε μορφή παραμέλησης---

Οικογενειακοί –σχολικοί-κοινωνικοί παράγοντες

Ο τρόπος διαπαιδαγώγησης – στάση γονέων =η ασυνέπεια & η αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά των γονέων άλλοτε επαινετική κι άλλοτε τιμωρητική προκαλεί σύγχυση και ανασφάλεια στο παιδί

Οι εξαιρετικά αυστηροί γονείς που τιμωρούν σωματικά το παιδί τους αποτελούν αρνητικό πρότυπο μίμησης

---οικονομική δυσπραγία & η ανέχεια της οικογένειας
=επηρεάζει την εμφάνιση της αντικοινωνικής βίαιης και ιδιαίτερα επιθετικής συμπεριφοράς

---στο σχολικό περιβάλλον

σχολικοί-κοινωνικοί παράγοντες

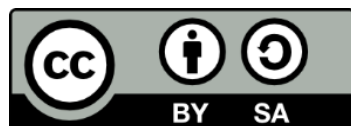
---στο σχολικό περιβάλλον το ανταγωνιστικό κλίμα που καλλιεργείται από τα συστήματα αξιολόγησης & πειθαρχίας επηρεάζουν την συμπεριφορά των παιδιών ιδίως όταν αντιμετωπίζονται με αποστροφή, υποτίμηση ή ψυχρότητα από τους εκπαιδευτικούς –απλά μιμούνται αυτές τις συμπεριφορές

---**τέλος ο κοινωνικός αποκλεισμός** που υφίσταται το παιδί εξαιτίας της κοινωνικής τάξης ή της φυλετικής του καταγωγής η περιθωριοποίηση και η απόρριψη είναι και αυτή μια σημαντική αιτία για τη δημιουργία & την ανάπτυξη επιθετικότητας

---**οι ανασταλτικοί παράγοντες** οι οποίοι μπορούν να εμποδίσουν την εκδήλωση της επιθετικής συμπεριφοράς είναι η ύπαρξη των σημαντικών άλλων

Τέλος της 3^{ης} εισήγησης

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

